

RUSYA GİZLİ İSTİHBARAT SERVİSLERİ : KGB'NİN KISA TARİHİ

Mehmet ATAY*

Russia, World's one of the great powers in the Cold War era, is also famous with its secret intelligence service KGB. Although it does not exist anymore, KGB is important regarding the intelligence studies and analyses. In this article, the author, starting from the 19th century, analyses the secret intelligence services of Russia with a special emphasis on KGB, thus fills an important gap regarding the history and future of intelligence services.

"Barışta silahlar susar. Fakat, savaş hâlinde Gizli İstihbarat Savaşı bütün hızıyla devam eder."

KGB: Sovyet Devlet Güvenlik Komitesi (Sovyet Ana Haber Alma Teşkilâtı) Komitet Gosudarstvennoy Bezopasnosi

GRU: Rus Askerî İstihbarat Servisi (Rus Ordu Haber Alma Dairesi) Glavnoye Razvedyvatelnoye Upravleni

Rusya'da çağdaş anlamda istihbarat faaliyetleri Okhrana'nın kuruluşuna dayanmaktadır.

Okhrana, 1881'de Çarlık Rusyası İçişleri Bakanlığının ünlü 3. Kısım'ın yerini almıştır. Asıl gelişmesi, başına yeni bir jandarma kuşağının getirildiği 1900 yılından itibaren olmuştur. Jandarmanın eski subayları, özellikle yüksek rütbeli olanları "polis işlerinde" kullanılmayı askerlik onuruna karşı bir hakaret sayıyorlardı. Yeni kuşak, bu tür endişelerin üstüne sünger çekmiş, gizli polis rejim muhalifi hareketler içinde, ihanet, provokasyon ve hafiyeliği (haber almayı) bilimsel bir biçimde örgütlemeye girişmişti.

Bu teşkilâtın eleman seçimi, eğitimi ve mesleki yetiştirilmesine, özel bir dikkat gösteriliyordu.

* Dr., Siyaset Bilimi Doktoru, Cumhurbaşkanlığı Eski Başdanışmanı, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yönetim Kurulu Üyesi.

Rus Gizli İstihbarat Teşkilatı Okhrana, çok iyi haber alan elemanlar yetiştirmek için her partinin programının, metotlarının hatta önde gelen militanlarının ayrıntılı biyografilerinin enine boyuna incelendiği dersler düzenliyordu. Bu arada siyasî polisin rejim karşıtı olaylar karşısında ihtiyaç duyduğu en ince önleyici provokasyonlarını gerçekleştirebilecek biçimde yetiştirilen söz konusu Okhrana'nın (Rus Jandarması), Batı Avrupa'nın diğer bilinen jandarma kavramı ile uzaktan yakından ilgisi ve benzerliği yoktur.

Bu Rus jandarması dönemin kapitalist ülkelerinin tümünde mevcut olan siyasi polise tekabül etmektedir.

Rus Politik Güvenlik Servisi Okhrana takibe dayalı teşkilâtların (servisler) kuşkusuz prototipini oluşturur. 1917 Rus Bolşevik Devriminden sonra ele geçirilen gizli arşivlerden Okhrana ajan (eleman) sayısının 35.000 kişi olduğu anlaşılmasına rağmen, gizli kayıtlarda bile kod veya takma (müstear) isimler yer aldığından, 1917 Devrim sonrasında bile Okhrana elemanlarının gerçek kimlikleri anlaşılammış ve tam anlamıyla deşifre edilememişlerdir.

Rusya'da İstihbarat Servisleri

XVI. yüzyılda Çar Korkunç İvan IV zamanında kurulan ve Rus asilzadeleriyle mücadeleye girişen Rus Polis Teşkilatı, Çar I. Nikola zamanında Rus uyrukluların hareketlerini kontrolleri görevli, görünürde bir jandarma teşkilâtı, aslında ise Çarın ve rejimin devamını sağlamak için çalışan bir iç istihbarat servisi idi. Bu Rus Gizli Polis Servisinin 3. Şubesi Hitler Almanyasındaki Gestapo kadar meşhurdu. Gestapo gibi vatandaşları, tevkif etme ve sorgusuz hapse atma yetkisine sahipti. 1881'lerde bu teşkilât kazandığı kötü şöhreti unutturmak için Okhrana adını aldı. Fena isim yapan teşekküllerin bu kötü şöhretlerini unutturmak için isim değiştirdikleri tarihte çok görülmüştür. Okhrana da Bolşevik Devrimi'nin ilk yıllarında lağvedilmiş ve Polonyalı Djerzınski'nin telkini üzerine 20 Aralık 1917'de kurulan Çeka 1918 tarihli kanunla resmen faaliyete geçmiştir. Fakat, 1917 devrimini sıcak tasfiye döneminde Çeka da çok kötü bir ün ve iz bıraktığından 1922 de GPU, 1924'te OGPU adını almıştır. 10 Temmuz 1934 tarihinde OGPU'nun yerini NKVD almıştır. 3 Şubat 1941'de çıkarılan bir kanunla da NKVD'ye ilâveten NKGB kurulmuş, 1946'da NKVD ve NKGB servisleri Bakanlık halinde yeniden örgütlenmiş, isimleri de NKVD'den MVD'ye ve NKGB'den MGB'ye dönüşmüştür. Mart 1946'da MGB Bakanlığı KGB adını almıştır.

.....
**1953'de Stalin'in
ölümünü müteakip
Lavrenti BERİA MVD
başkanlığına getirilmiş;
fakat MVD'yi Partinin ve
Hükümetin üstünde bir
seviyeye çıkarmak
istediği için tasfiye
edilerek, MVD'nin
yetkilerinden çoğu başka
devlet dairelerine
devredilmiştir.**
.....

1953'de Stalin'in ölümünü müteakip Lavrenti BERİA MVD başkanlığına getirilmiş; fakat MVD'yi Partinin ve Hükümetin üstünde bir seviyeye çıkarmak istediği için tasfiye edilerek, MVD'nin yetkilerinden çoğu başka devlet dairelerine devredilmiştir. KGB'ye askeri alan hariç bütün istihbarat ve casusluk (espionaj) işleri verilmiştir. Askeri espionaj ise Kızılordunun istihbarat dairesi olan GRU'da kalmıştır. 29 Kasım 1968'de MVD yeniden kurulmuştur.

Bu arada Stalin döneminin istihbarat servislerinden de kısaca bahsetmek yerinde olacaktır. II. Dünya Savaşı'ndan önce dünyanın en mükemmel istihbarat servisine sahip olan Stalin'in altı servisi vardı. Bunlardan beşi çeşitli alanlarda operasyonel çalışmalar yapıyordu. Bu beş servis şunlardı:

- 1) Kızılordu'nun 4. Bürosu,
- 2) NKVD'nin Dış Ülkeler Servisi,
- 3) Siyasî İstihbarat Kısmı Narkomindel,
- 4) Dış Ticaret Bakanlığına bağlı Endüstriyel ve Ticarî İstihbarat Bölümü
- 5) Komünist Enternasyonalî İstihbarat Bölümü
- 6) Stratejik Değerlendirme Servisi: Bu beş büronun topladığı haberleri Politbüro'ya aktaran İstihbarat Analiz ve Koordinasyon Bölümü. Bu altıncı bölümün adı da Komünist Partisi Merkez Komitesi Sekreterliği Gizli İşler Dairesi (Department Confidentiel du Secretariat du Comite Central du parti Communiste) idi.

Rusya'da istihbarat ve casusluk mekanizması her zaman kuvvetli olmuştur. Son yıllarda da dünyanın en etkili olarak Rusya Gizli Servisi olan KGB, CIA'yı alternatif bir gizli servis olarak kendini kabul ettirmiştir. ABD Dışişleri Bakanlarından C. Herter'in tahminlerine göre uzun yıllar, bütün dünyadaki (Rus) ajanlarının sayısı 300.000, FBI Başkanı E. Hoover'e göre ise 400.000 olmuştur. Bunların en azından 22.000'i sabotaj, adam kaçırmak, siyasî suikast gibi işlerde yetişmiş kimselerdir.

Rusya istihbarat tarihinde kurulan örgütler şu şekilde sıralanabilir:

İstihbarat Servisi – Razvedka:

- 1- OKHRANA: Koruma, korunma
- 2- ÇK:ÇEKA: Çrezviçaynaya Komisyona po borbe s kontrrevolütsiyey i sabotajem: İhtilal Aleyhtarlığı ve Sabotajla Mücadele Olağanüstü Komisyonu (1918 – 1922). Bu önceleri VEÇEKA: Vsesoyuznaya Çrezviçaynaya Komisyona (Bütün Rusların Olağanüstü Komisyonu) adı ile anılmıştı.
- 3- GPU: Gosudarstvenneye Politçekosye Upravloniye: Devlet Siyasi Dairesi (1922)
- 4- OGPU: Obyedinennoye Gosudarstvenneye Politçekosye Upravloniye pri Sovete Narodnih Komisarov CCCP: SSCB Halk Komiserleri Kurulu Nezdinde Birleşik Devlet Siyasi Dairesi (1922-1934).
- 5- NKVD: Narodny Kamisariat Vnutrennih Dyel: İçişleri Halk Komiserliği.
- 6- NKGB: Narodny Kamisariat Gosudarsivennoy Bezopasnosti: Devlet Güvenlik Halk Komiserliği.
- 7- MVD: Ministerstvo Vnutrennih Dyel: İçişleri Bakanlığı (İç istihbarat işleri ile meşgul siyasi polis).
- 8- MGB: Ministerstvo Gosudarsivennoy Bezopasnosti: Devlet Güvenlik Bakanlığı (dış istihbarat ile meşgul)
- 9- KGB: Komitet Gosudarsivennoy Bezopasnosti pri Sovete Ministrov: Ko Go Bez: Bakanlar Kurulu nezdinde Devlet Güvenlik Komitesi (dış istihbarat işleri).
- 10- GRU: Glavnoye Razvedivatelnoye Upravleniye: Genel İstihbarat Dairesi (Rus Askeri İstihbarat Servisi).

KGB, Lenin'in gizli polisi "Çheka"nın geliştirilmesi sonucu kurulmuştur. Teşkilât bir çok kez isim değiştirmiş olmasına karşın, bugün KGB'de çalışanlara hâlâ "Chekist'ler" denilmektedir. Sovyetler, Korkunç İvan ve Lenin'in Cheka'sı zamanından beri iç güvenliğe büyük önem vermişlerdir.

KGB'nin geçmişi, diğer ülkelerin istihbarat servisleri ile kıyaslandığında oldukça eskidir. Rusya'nın bu istihbarat servisi, zaman zaman şekil değiştirmiş olmasına rağmen, 1917'den bu yana varlığını sürdürülmüştür.

Sovyet istihbarat mekanizması KGB üç ana bölümden meydana gelmiştir:

1- Birinci Daire (Pervoye Upravleniye)

SSCB'deki ve Yabancı ülkelerdeki istihbarat servislerini idare eden 3 şubeden oluşmuştur.

- a) I. Şube: Bütün dünyadaki casus şebekelerini ve ajanları kontrol eder, toplayıp değerlendirdiği haberleri Komünist Partisi Merkez Komitesine ulaştırır. Bu şube siyasi, ekonomik, askerî, bilimsel ve kültürel çok sayıda bölümden oluşmuştur. Bunlardan on birinci bölüm NATO savunma plânlarını elde etmek ve yorumlamakla görevli 800 uzmanla çalışmıştır. Bu uzmanların çoğu Baltık sahilindeki Borgensee casusluk okulunda yetişmiş uzmanlardır. Diğer şube ve bölümler gibi bu bölüm de bağlı komünist devletlerin İstihbarat servislerinden yararlanmıştı.
- b) II. Şube: Dış ülkelerdeki ajanlar için gerekli her türlü sahte belgeleri hazırlayan kısımdır.
- c) III. Şube: Casus şebekelerini idari bakımdan kontrol eden, bunlar arasında koordinasyon sağlayıp, Sovyet aleyhtarı unsurları zararsız hâle getirme fonksiyonunu üstlenmiştir.

Birinci Daireye bağlı diğer haber alma ve güvenlik birimleri şunlardır:

SPO Kısmı: Rusya'daki rejim karşıtlarını tespit eder.

DTO Kısmı: Ulaştırma yollarına karşı sabotajları önler.

KRO Kısmı: Rusya'da rejim karşıtlarını tasfiye eder.

EKO Kısmı: Rusya'yı ekonomik sabotaja karşı korur.

2- İkinci Daire (Vtoroye Upravleniye)

Özellikle terör (tedhiş), sabotaj, yıkıcı faaliyetler konusunda çalışan uzmanlarla dolu çeşitli şubelerden ibaret olan İkinci Daire casus-uçak ve casus-gemilerle yabancı devletlerin savunma sınırlarını öğrenmeye çalışarak, aynı zamanda dış ülkelerdeki Rus vatandaşlarını kontrol ve denetim görevini üstlenmiştir.

.....
 : **Uzun süre Doğu Bloku'na**
 : **mensup ülkeler istihbarat**
 : **servisleri, istihbarat**
 : **konusunda Rusya'ya**
 : **yardım ettikleri gibi dış**
 : **ülkelerde bulunan Rus**
 : **vatandaşları ile Sovyet**
 : **müesseseleri ve dünya**
 : **Komünist Partileri de,**
 : **Rus istihbarat**
 : **servislerine hizmet**
 : **etmişlerdir.**

3- Üçüncü Daire (Kontr Razvedivatelnoye Upravleniye)

Bu daire karşı casuslukla görevlidir.

Kruşçev zamanında, Kruşçev'in dış politika programını gerçekleştirmek için kurulmuş olan ve isminin baş harfleri itibariyle "Korzigs" adı verilen bir teşkilât (Komitet Operativno Razvedivatelnoye Zentralizatsii i Generalnoy Svodki) mevcuttur. İstihbarat hareketlerini merkezîleştirme ve genel sentez komitesi olarak kabul edilen Korzigs,

bütün Rusya casusluk teşkilâtını, kontrol etmiştir. Kruşçev'in sahneden çekilmesi ile yok olan Korzigs'in görevini I. Dairenin 3. Şubesi üstlenmiştir.

Dünyanın birinci derecede güçlü istihbarat ve casusluk teşkilâtı sadece yukarıda sayılan üç Dairenden ve GRU'dan ibaret olmayıp ayrıca Rusya Ordu İstihbarat Teşkilatının 4. Bürosu pozitif istihbarat faaliyetleri ile de uğraşmaktadır.

Uzun süre Doğu Bloku'na mensup ülkeler istihbarat servisleri, istihbarat konusunda Rusya'ya yardım ettikleri gibi dış ülkelerde bulunan Rus vatandaşları ile Sovyet müesseseleri ve dünya Komünist Partileri de, Rus istihbarat servislerine hizmet etmişlerdir. Böylece diğer sosyalist ülkeler istihbarat servisleri de topladıkları haberleri Rusya İstihbaratına aktarmışlardır.

Rusya içinde Ruslar bir dönem gördükleri, işittikleri her şeyi ilgililere bildirmekle yükümlü tutulmuşlarsa, dış ülkelerde turist veya görevli olarak bulunan Ruslar da Sovyet istihbaratına hizmet yükümlülüğünde olmuşlardır.

Sovyet Blokunun ve SSCB'nin kanunî istihbarat faaliyeti:

- 1- Parti üyesi komünistler,
- 2- Diplomatik misyon memurları,
- 3- Peyk memleketler diplomatları,
- 4- Ticaret mümessillikleri vasıtasıyla yürütülmüştür.

Örneğin 1924 yılında New York'ta açılmış olan AMTORG Ticaret Ajansı, TASS Ajansı ile milletler arası çeşitli komünist kuruluşlar, Kominform teşkilâtı ve çeşitli yollarla elde edilen ajanlar da dolaylı istihbarat faaliyeti göstermişler veya bu faaliyete destek olmuşlardır.

Rusya İstihbarat Teşkilatı: KGB ve kolları dışında, farklı fonksiyon icra etmekle birlikte istihbarat tanıtım ve propaganda hizmetleri yapan diğer kuruluşlarda şu şekilde sıralanabilir:

- 1- TASS: Eski adı ile SSCB Merkezi İstihbarat Dairesi, sonraki adı ile Sovyetler Birliği Telgraf Ajansı-TASS (Telegrafnoye Agenstvo Sovietskavo Soyuzu) 1917'den itibaren faaliyet göstermiştir. 1917'den önce Rusya'da Petersburger Telegraf Agentur adlı bir telgraf ajansı mevcuttu. TASS, SSCB içinde ve dışında faaliyette bulunarak statüsü 1935 tarihli bir kararla tespit edilmiştir. Rusça, Fransızca, İngilizce, Almanca, İspanyolca dillerinde mors kodu veya radyo ile yayın yapan TASS, Sovyet istihbarat teşkilâtının bir parçası gibi çalışmıştır. Batılı istihbaratçılara göre, Sovyet istihbarat teşkilâtının 5. Dairesi olan TASS, hariçte Sovyet gizli ajanları için iyi bir örtü veya paravan teşkilât olmuştur. Sovyet Hükümetinin kontrolü altında olan TASS dünyanın 40 kadar ülkesinde bürolar açmıştır.
- 2- Haber toplama görevi de olan başlıca milletler arası komünist kuruluşları da şunlardır:
 - a) WPC: World Peace Council-Merkezi: Viyana
 - b) WFTU: World Federation of Trade Unions-Merkezi: Viyana
 - c) IUS: International Union of Students-Merkezi: Prag
 - d) WFDY: World Federation of Democratic Youth-Merkezi: Prag
 - e) WIDF: Women's International Democratic Federation-Merkezi: Doğu Berlin
 - f) WFSW: World Federation of Scientific Workers-Merkezi: Londra
 - g) IADL: International Association of Democratic Lawyers-Merkezi: Brüksel
 - h) FISE: World Federation of Teacher's Unions-Merkezi: Viyana
 - i) IOJ: International Organization of Journalists-Merkezi: Prag
 - j) OIR: International Broadcasting Organization-Merkezi: Prag
 - k) FIR: International Federation of Resistance Fighters, of Victims and Prisoners of Fascism-Merkezi: Viyana

Sovyet istihbarat servisleri ile ilgili olarak Zapiski adı ile anılan KGB'nin bir de arşiv teşkilâtı vardır. Zapiski, dünyada eşi bulunmayan büyük bir arşive sahiptir. Burada 350 memur çalışmakta idi. Bunlar Rusya içi ve dışında görevli yüz binlerce ajandan gelen milyonlarca biyografik haber, belge, mektup, fotoğraf ve basın kupürünü toplayarak, fiş açarak, sınıflamış ve arşivlemişlerdir.

Rusya'da özellikle Sovyetler Birliği döneminde istihbarat sisteminin düzenlenişinde farklı bir hareket noktası göze çarpmaktadır. Başlangıçta ortaya çıkan bu farklılık sistemin doğasından güç almıştır. Bu farklılık, Rus istihbarat ve güvenlik sisteminin kendini özel bir "Kontrol" sisteminin parçası olarak algılanmasından kaynaklanmaktadır. Genellikle istihbarat organlarının diğer işlevleri yanında "kontrol" faktörüne yer vermeleri doğaldır.

Sovyet Kontrol Sistemi

Sovyetler Birliği temel olarak kontrollü bir toplumu simgelemiş ve bu çok geniş ve kapsamlı bir kontrol yapısını gerekli kılmıştır. Genel kontrol mekanizmasının odak noktasını Sovyet Komünist Partisi (CPSU) oluşturmuş ve bu yapı devamlı olarak geliştirilerek etkin bir hâle getirilmiştir. Bu yapının kurulması temel amaç olarak belirlendikten sonra bu hedefe ulaşmaya yönelik sürdürülen faaliyetlerde engellerin çeşitli yöntemlerle ve bazen de yüksek maliyetlerle bertaraf edilmesine çalışılmıştır.

1990'a kadarki sürede Sovyet kontrol sistemi, barışta ve savaşta Rus Devletinin amaçlarını etkili bir şekilde destekleyecek hâle getirilmiştir. Bu merkezî bir sistemdir ve İkinci Dünya Savaşı sırasındaki başarılarında büyük payı vardır.

Merkezileştirilmiş kontrol, Sovyet Devleti'nin temel niteliklerinden olmuştur. Yirmiyi aşkın Sovyet Cumhuriyeti içerisindeki nüfusun dikkate değer bir kısmı çeşitli etnik gruplardan meydana geldiğinden bu gruplarla "Rus" etnik grubu arasındaki sürtüşmeler devletin tarihine paralel bir seyir izlemiştir. Bu durum çeşitli dönemlerde dış ve iç güçlerce istismar edilmek istenmiş ve İkinci Dünya Savaşı sırasındaki örnekler başta olmak üzere gayet acı deneyimlere konu olmuştur. Ve bu deneyimler tarihi bir süreç içerisinde Sovyet liderliğinin kontrol nosyonunu oluşturmuştur. Buna göre, Sovyet liderliğinin "kontrolü" kaybetmeye başlaması veya askerî imkân ve yeteneklerin azalmasının içte ve sınırlar boyunca bir istikrarsızlığa yol açacağı görüşü hâkim olmuştur.

Genel olarak ele alındığında Sovyet kontrol sistemi, yapısında şu alt birimlerin yer aldığı gayet geniş kapsamlı bir mekanizmayı ifade etmektedir:

- 1- Parti ve Hükümet Alt Sistemi,
- 2- Sovyet Yüksek Kumanda Alt Sistemi (Savunma Konseyi),
- 3- Ana Askerî Komite (Genel Kurmay),
- 4- Devlet Güvenlik Komitesi (KGB),
- 5- İç İşleri Bakanlığı Birimleri,
- 6- İç İşleri Bakanlığı Birimleri (MVD),
- 7- Sivil Savunma Alt Yapısı,
- 8- Taarruz Sonrası Önlemler Alt Sistemi.

İşte bu kontrol mekanizması, aynı zamanda Rusya'da, Sovyet istihbarat ve iç-dış güvenlik sisteminin içerisine oturduğu çerçeveyi, iskelet yapıyı oluşturmaktadır. Ve bu çerçeve içerisinde KGB ve MVD örgütlenmesi sistemin odak noktasını oluşturmuştur.

Devlet Güvenlik Komitesi (KGB) ve İç İşleri Bakanlığı (MVD) Birimleri

1981 yıllarında Sovyet Silâhlı Kuvvetleri (Kara, Hava, Deniz Kuvvetleri, Stratejik Roket Kuvvetleri, Hava Savunma Kuvvetleri) bölümleri arasında "Sınır Muhafızları" ve "Dâhilî Birliklerden oluşmaktadır. Sovyet Askeri Yasaları'nın Temelleri (1981) adlı dokümanda da Sovyet Silâhlı Kuvvetleri dört ana bölümden oluşmaktadır. Kara, Deniz, Sınır Muhafızları ve Dâhilî Birlikler. Sınır Muhafızları ve Dâhilî Birliklerin sınıflandırmada özel yerleri olmuştur. Bu iki birimden "Sınır Muhafızları" KGB'nin ve "Dâhilî Birlikler" de MVD'nin kontrolü altındadır.

KGB ve MVD belirli bir dönemde alınan karar veya çıkarılan yasalara dayanarak ortaya çıkmamışlardır. Tam aksine bu örgütler, başlangıcı 1917'ye kadar geri giden, uzun süreli bir evrimleşmenin sonucu olarak mevcut hale gelmişlerdir. Bu evrim süreci bir bakıma Sovyet istihbarat ve güvenlik sisteminin evrimleşmesinin açık ifadesidir.

1912'lerde iki ayrı yönde, aynı anda başlatılan iç düzeni korumaya yönelik örgütlenme hareketi, 1930'ların sonunda sadece NKVD bünyesinde sürdürülen tek yönlü gelişmeye dönüşmüştür. Bu tek yönlü NKVD bünyesinde devam eden gelişme ise 1940'lı yıllardan itibaren KGB ve MVD örgütlerinin ayrı birer kuruluş olarak ortaya çıkmalarına

.....
 : **Barış döneminde KGB'nin**
 : **ana sorumluluğu**
 : **Komünist Partisinin**
 : **kontrolüne karşı**
 : **herhangi bir tehdidi**
 : **engellemektir. Ülke**
 : **dışında ise KGB ajanları,**
 : **casusluk, terör, örtülü**
 : **faaliyetler ve Sovyet**
 : **politikalarının**
 : **sürdürülmesinde gerekli**
 : **diğer faaliyetlerle**
 : **ilgilenmişlerdir.**
 :

giden yolu açmıştır. Bu gelişimin tamamlanışı 1960'lı yıllara kadar sürmüştür. Rusya istihbaratına ilişkin bu inceleme KGB ile sınırlı tutulduğundan, Rusya İç İşleri Bakanlığı (MVD) Birimlerine daha ayrıntılı yer verilmemiştir.

KGB: Devlet Güvenliği Komitesi

: Barış döneminde KGB'nin ana
 : sorumluluğu Komünist Partisinin
 : kontrolüne karşı herhangi bir
 : tehdidi engellemektir. Ülke
 : dışında ise KGB ajanları, casus-
 : luk, terör, örtülü faaliyetler ve

Sovyet politikalarının sürdürülmesinde gerekli diğer faaliyetlerle ilgilenmişlerdir. Rusya'da ise KGB önlemlerini sürdürmede başvurabileceği kendine ait askerî kuvvetlere sahip bulunmamaktadır. Bu açıdan ihtiyaç hallerinde milis yahut MVD "Dâhilî Birlikleri'ne" başvurulma zorunluluğu olmuştur. Örneğin 1962'deki "ekmek ayaklanmaları" gibi durumlarda, KGB Bölge Askerî Komutanlığına başvurma zorunda kalmıştır.

Bununla beraber KGB, kendine bağlı üniformasız askerî birliklere sahip bulunmaktadır. Bunların en büyüğü 125.000-200.000 mevcutlu "Sınır Muhafızları"dır. Yakaları mavi işaretli Kremlin Muhafızları da bu üniformasız gruptadır. KGB birlikleri aynı zamanda, parti organları arasında üst düzey iletişim bağlantılarını sağlamakta da görevlendirilmişlerdir.

Yakalarındaki yeşil işaretle tanınan "Sınır Muhafızları'nın belirli durumlarda sınırlı silahlı çatışmalara da girme yetkileri bulunmakta idi. Örneğin, 1969 yılında Damanskiy Adası çatışmaları, Savunma Bakanlığı birliklerince değil, bu gruba dâhil birimlerce icra edilmiştir. Sovyetler Birliği'ne her türlü vasıta ile gelen ve giden tüm yabancılar bu birliklerce kontrol edilmiştir. Böylece, dokuz askerî bölgeye ayrılmış olan Sınır Muhafızları, derinliği 3 ile 600 km arasında değişen 60.000 km.lik sınırların kontrolünden sorumlu olmuşlardır. Bu görevlerini yürütmede zırhlı personel taşıyıcıları, helikopterler ve hafif uçak gibi silâhlar kendi kullanım yetkileri dâhilindedir. Denizlerde de gerekli vasıtalara sahip bulunmaktadırlar. Sınır Muhafızları olacak kadetler (kursants), dört yıllık eğitim veren iki üst kumanda okullarından mezun olurlar. Bu okulların görünüm ve eğitimi, Kara Kuvvetlerine subay yetiştiren diğer

okullardan farklı değildir. Bunun yanında, Sınır Muhafızları politik birim subayları için de ayrı bir politik askerî okul mevcuttur.

Sovyet askerî yasalarına göre Sınır Muhafızları Sovyet silahlı kuvvetlerinin 4 parçasından biri olarak kabul edilmiştir. Bunun sonucu olarak, sıkı yönetim ilânı hâlinde, bu idare alanına girecek bölgelerin kontrolü, KGB Askerî Komutanlığına verilecektir. 1978’de KGB ünvanı “SSCB’nin KGB’si” olarak genişletilmiştir. Böylece, KGB direkt olarak Komünist Partisi Genel Sekreterine bağlanmak suretiyle, Genel Sekreter’in bu anahtar organın üzerinde direkt kontrolünü sağlaması hedeflenmiştir.

İstihbarat ve Diğer Faaliyetler

Rusya dâhilinde KGB’nin temel görevleri, devlet güvenliğinin sağlanması olduğu ve karşı casusluk görevleri etrafında toplanmıştır. Bu kapasitelerde çalışan resmi ve gayri resmi personelin toplam mevcudu ile ilgili tahminler bir ile beş milyon arasında bilinmektedir. Bunların çoğu gizli unvan ve görevlerle devlet teşkilatının çeşitli birimleri içinde ve diğer bir çoğunlukta silâhlı kuvvetler içinde dağılmışlardır. Diğer bir deyişle, KGB personeli çeşitli unvan ve görevlerle toplumun sanayi, tarım, ulaşım, eğitim ve kültür alanları ile Silâhlı Kuvvetlerin tüm bölümleri ve dolayısıyla tüm Sovyet yaşam ve faaliyetleri yelpazesi içerisinde dağılmışlardır.

Askerî ve diğer örgütler içerisine açıkça yerleştirilen KGB personelinin, zorunlu olarak içinde çalıştığı birimin başındaki kişi veya gruba bağlı olması da gerekmemektedir. Bunların, içinde çalıştıkları birimlerin her türlü doküman, rapor ve kayıtlarına el atma yetkileri bulunmaktadır. SSCB içerisine dağılmış olan bu personel sadece karşı istihbarat harekâtlarını yürütmekle kalmamış, aynı zamanda çeşitli etnik grupları, dinî liderleri ve özetle parti liderliğinin dikkatini çekebilecek toplumun her bölümünü gözlemiştir. Bu işlerin yürütülmesinde ülke çapında geliştirilmiş kendine özgü etkin bir iletişim sistemi tesis edilmiştir.

KGB’nin teşkilât yapısı temelde dört ana direktörlük, yedi bağımsız direktörlük ve altı tane de bağımsız departmandan meydana gelmiştir.

1- Birinci Ana Direktörlük: Dış harekâtların ağırlık kazandığı bölüm Birinci Direktörlük olmaktadır. Bir çok işlevleri arasında öncelikle göz önüne gelenler şöyle özetlenebilir:

- a) Değişik kimliklerle yabancı ülkelerde faaliyet gösteren KGB ajanlarının seçimi, eğitimi sevk ve idaresi, (Ajanlar Alt Direktörlüğü),

- b) Tüm KGB bölümlerinin bilimsel, endüstriyel ve teknik casusluk faaliyetlerini koordine etmek (Bilimsel ve Teknik Alt Direktörlük),
- c) Geçmiş harekâtların değerlendirilmesi ve geleceğe yönelik sonuçlar çıkarılması (Plânlama ve Analiz Direktörlüğü),
- d) Yanlış haber, (Dezenformasyon) örtülü faaliyetler ile yabancı karar organlarını etkileme (Dezenformasyon Direktörlüğü)
- e) Politik likidasyonlar, kaçırma ve sabotajlar (Operasyon Direktörlüğü)

Bunlara ek olarak bu direktörlüğe bağlı 16 alan departmanı vasıtasıyla, dünyanın çeşitli bölgelerindeki KGB personelinin gözetim, bakımı, istihbarat toplama ajanlarının seçim ve takviyesi ile bu bölgelerdeki casusluk hareketlerinin desteklenmesi sağlanmaktadır. Bunlar arasında 12. ve 16. departmanlar, özellikle istihbarat faaliyetlerinin düzenlenmesi ve desteklenmesinde önemli rol oynarlar.

2- İkinci Ana Direktörlük: Özellikle SSCB dahilindeki Sovyet halkını ve yabancıları kontrolle görevlendirilmiştir. Bu görevini sürdürmede 6 departman dünyanın çeşitli bölgelerine ait vatandaşları paylaşmışlardır. (Örneğin, beş alt kısma sahip ABD-Latin Amerika Departmanı gibi) 7. Departman ise tüm turist ve özellikle terörist gruplarla ilgilenmiştir. 8. ve 12. Departmanlar çeşitli açılardan ilk yedi departmanı destekleyecek işlevler sürdürmüşlerdir. Ve 12 alt bölümü olan politik güvenlik servisi de tüm Sovyet toplumunu her yönüyle kontrol görevini üstlenmiştir. İkinci Ana Direktörlüğe bağlı diğer iki ana birimden biri, Teknik Destek Grubu, profesyonel bazı faaliyetler ve ele geçirme işleri ile uğraşırken, diğeri Endüstriyel Güvenlik Alt Direktörlüğü de kendi haber alma şebekesi kanalı ile tüm kritik araştırma ve üretim merkezlerinin güvenlik ve denetiminden sorumludur. Sovyet ticarî ilişkilerinin gerekli görüldüğü yer ve zamanlarda örtülü hedefler doğrultusunda yönlendirilmesi de bu birime aittir.

3- Üçüncü Ana Direktörlük: "Silâhlı Kuvvetler Direktörlüğü" personeli, her cephedeki ve askerî bölgedeki Sovyet Silâhlı Kuvvetlerinin taburlar, bölükler ve takımlara varıncaya kadar tüm kademelerine yayılmışlardır. Silâhlı Kuvvetlerin kendi ana istihbarat birimi olan GRU'da KGB'nin sıkı denetimi altında tutulmuştur. Her ne kadar bu Ana Direktörlüğe bağlı subaylar askerî üniforma giyerlerse de bunlar kendi kumanda zinciri içerisinde doğrudan KGB Ana Karargahına bağlı olarak çalışmışlardır.

4- Dördüncü Ana Direktörlük: Bu bölüm Sovyet halkı ve etnik gruplar üzerine eğilmiştir. İkinci Ana Direktörlüğe ek olarak diğer bir ana direktörlüğün daha ülke içindeki halk grupları üzerine yönlendirilişi Sovyet güvenlik nosyonunda, etnik gruplar ve sisteme karşı her türlü direniş ve muhalefet faktörlerine verilen ağırlığı göstermektedir.

Bu Ana Direktörlükler içerisinde yer alan işlevlerin bazıları, belirli konularda özellikle ihtisaslaşmış daha ufak çaplı ve bağımsız direktörlüklere verilmiş bulunmaktadır. Bunların da başlıcaları "Teknik Harekatlar Direktörlüğü", "İdarî Direktörlük", "Personel Direktörlüğü", "Keşif Direktörlüğü", "İletişim Direktörlüğü" ve "Muhafızlar Direktörlüğü"dür. Ve yine bunlara ek olarak doğrudan KGB Başkanı'na karşı sorumlu bağımsız departmanlar da vardır. Bunların görevi de kendilerine ayrılan alanlarda, gerekli şartları temin ederek, değerlendirmelerde bulunmak ve tüm KGB sistemini destekleyici faaliyetleri sürdürmektir.

KGB'nin Kaynakları

Yeni haber kaynaklarının yanısıra, esasen KGB'nin yabancı bilgi kaynakları çok geniştir. Genelde KGB ya da diğer bir istihbarat teşkilâtı için günümüzde en önemli bilgi kaynağı, hiç kuşkusuz dünya çapındaki bilgi patlamasıdır. Teknolojik gelişmeler öylesine büyük bir hızla ilerlemiştir ki hiçbir hükümet bu bilgileri saklayamamaktadır.

KGB, Rusya Bilimler Akademisine bağlı enstitüleri de haber kaynağı olarak kullanma yolunu seçmiştir.

Bu enstitüler, kendilerini ziyaret eden yabancı öğrenci ya da bilim adamlarından yeteri kadar yararlanıp bilgi toplayabilmişlerdir. Bu enstitüler ayrıca, dünyanın hemen her bölgesinde çeşitli dillerde basılan binlerce bilimsel yayını inceleyerek ve diğer ülkelerde çalışan bilim adamları ve mühendislerin yaptıkları konusunda bilgi toplamışlardır.

Yabancı ülkeleri ziyaret eden Rus bilim ve kültür heyetleri, bu ülkelerdeki yeni gelişmeler konusunda izlenimlerini rapor haline getirmektedirler.

Sovyet Askeri İstihbaratı GRU, bir anlamda KGB'ye rakip olmasına rağmen hükümet hiyerarşisinde onun altında olduğundan, KGB için ek bir haber kaynağı konumunda olmuştur. KGB ajanları bu teşkilâtın iç güvenlik fonksiyonu olarak silahlı kuvvetlerin komuta yapısında bulduklarından, silahlı kuvvetlerin KGB tarafından istenen bilgileri saklayabilmesi zaten olanaksızdır.

Sovyetler'in resmî havayolu şirketi Aeroflot da gizli ya da açık olarak çeşitli yöntemlerle bilgi toplama faaliyetini icra etmiştir. Aeroflot uçuş ekipleri, normal çalışmalar olarak yabancı ülkelerin havaalanları ve navigasyon sistemleri konusunda pek çok bilgiyi rahatça alabilmektedirler. Uzun yıllar Batılı ülkelerin havayolları Rusya'ya fazla giremedikleri halde, Aeroflot pek çok Batı ülkesine uçuş yaptığından, Rusya bu durumda büyük bir avantaja sahip olmuştur. Aeroflot, yabancı ülkelerdeki bilet satış bürolarına ve uçaklardaki uçuş ekipleri içine KGB ajanlarını istediği gibi sokabilmektedir.

Hepsinden önemlisi, kamera ve elektronik aygıtların Aeroflot uçaklarına saklanması çok kolaylık arzettiğinden normal uçuş paternleri pek çok fotoğraf çekim ve elektronik bilgi toplanmasına izin vermektedir. Yolcu dolu bir uçağın Batılı ülkelerce düşürülmeyeceğini bildiklerinden 1981 Ekiminde ABD'den olduğu gibi bilinerek yapılan rota şaşırmaları sonucu yasak bölgeler üzerinden uçarak da bilgi toplama faaliyeti sürdürülmüştür.

KGB, Romanya dışındaki diğer Varşova Paktı ülkeleri istihbarat servislerinin kontrollerini de uzun süre elinde tutmuştur. Bazı ülkelerin Sovyet diplomatlarını sınır dışı etmeleri halinde, bu komünist ülkelerin elemanlarından yararlanılmıştır. Bilimsel ve teknolojik imkanlar da kullanılarak, özellikle Doğu Alman İstihbarat Servislerinin KGB'ye büyük yardımları olmuştur.

Rus büyükelçilik mensuplarının, ticaret misyonlarının ve komünist ülkelerin diğer kuruluşlarının personelinin en azından %40'ının, Batı

.....
**Sovyetler'in resmî
 havayolu şirketi Aeroflot
 da gizli ya da açık olarak
 çeşitli yöntemlerle bilgi
 toplama faaliyetini icra
 etmiştir. Aeroflot uçuş
 ekipleri, normal
 çalışmalar olarak yabancı
 ülkelerin havaalanları ve
 navigasyon sistemleri
 konusunda pek çok
 bilgiyi rahatça
 alabilmektedirler.**

Gizli Servislerince KGB ya da söz konusu komünist ülkelerin gizli servislerine mensup olduğu tahmin edilmektedir.

İstihbarat ajanları dışında kalan Rus dezenformasyon ve benzeri psikolojik operasyon ajan veya uzmanları nadiren faaliyet gösterdikleri ülkeleri terketmek zorunda kalmışlar çoğu zaman, bunların asıl mesleklerinin ne olduğu anlayamamıştır.

Bir ülkeye Rusça ifadesi ile "desinformatsiya" yanlış bilgi yaymak için sızan uzmanlar özellikle

dikkat edilmesi gereken kişilerdir. Bütün bilgi programı Komünist Partisi Merkez Komitesi Sekreterliğinin bir yan kuruluşu olan "Ajitasyon ve Propaganda Bölümünün elindeyken, KGB'de "desinformatiya" için geniş ve oldukça iyi teçhiz edilmiş bir kısım kurulmuştur. "Etkileyici"den, KGB'nin kastettiği; kendisine verilen bilgilerin yankılarını artırarak, onu mümkün olduğu kadar geniş ölçüde yayabilen kimsedir.

Etkileyiciler bile oynadıkları oyunun kurallarının KGB tarafından konulduğunu fark etmezler.

Demokrat ülkelerdeki koşullar Komünist İstihbarat Servisleri için o denli uygundur ki, bu ülkelerde binlerce espionaj alanı yanında, şu anda faaliyette olan yüzlerce etkileyiciye de rastlamak mümkündür.

1990'larda ve Sonrasında KGB

Sovyet Devlet Güvenlik Komitesi dünyanın en yüksek bütçesi olan istihbarat servislerindedir. Ayrıca Time Dergisi Şubat 1978 tarihli KGB'yi inceleyen sayısında bu servisi Dünyanın en iyi dört istihbarat servisinden biri olarak nitelendirmiştir.

KGB ülke içi faaliyetlerle uğraştığı gibi, ülkesi dışındaki faaliyetleri de legal ve illegal görevlileri vasıtasıyla yürütmüştür. Legal görevlileri, Sovyet Hükümeti tarafından ilgili hükümetlerden izin alarak kurulan resmî makamlarda çalışan KGB personelidir. Elçilik, Konsolosluk, Ticaret Misyonları, Birleşmiş Milletler ve Milletlerarası Teşkilâtlarda faaliyette bulunurlar. Illegal görevliler ise ilgilenilen ülkede, o ülkenin vatandaşı gibi muhtelif işlerde çalışarak istihbarat faaliyetlerinde bulunan KGB mensuplarının meydana getirdiği geniş ve etkili ajan şebekesidir.

Gerek Sovyetler Birliği dâhilinde ve gerekse haricinde legal veya illegal alanlarda çalışacak personel KGB tarafından büyük bir titizlikle, şahsî soruşturmalarının yanında eş ve ailelerinin durumu da dikkate alınarak seçilirler. Örgüte kabul edilenler ya derhal, ya da bir müddet çalıştıktan sonra iki yıllık eğitime alındıktan sonra KGB mensuplarının dış görevdeki faaliyetlerini kusursuz yürütmeleri istenilmektedir.

KGB dosyalarında bütün ajanlar ve muhbirler, tanınmış muhalifler ve şüpheliler, mahpuslar, esirler, dış ülkelere seyahat etmiş ve dışarıda akrabası olan Sovyet yurttaşları, Sovyetler Birliği'nde oturan yabancıların kayıtları tutulmuştur.

1990 yılında yaşanan kapitalizme dönüş süreci ve ülkelerin birlikten ayrılarak bağımsız hâle gelmeleri sonucunda Rus istihbaratı da yeniden

yapılandırılmıştır. 1991 darbesinden önce 420.000 personeliyle bir bütün olarak çalışmalar yapan KGB'nin bir nolu dış istihbarat, iki nolu istihbarata karşı koyma ve 16 nolu kod ve sinyal çözücü birimlerinin dağıtılması ve 20.000'in üzerinde çalışanın istifa etmesi ve 80.000 elemanın da emekli edilmesi üzerine yeniden örgütlenmek zorunluluğu ortaya çıkmıştır. Hâlen faaliyet gösteren Rusya istihbarat birimlerindeki eleman sayısının 1990 öncesinin yarısı seviyesine indiği ifade edilmektedir. Ayrıca, 1990 dönemini müteakiben kopuk ve dağınık görüntü içine giren Rus istihbaratı içinde ağırlıklı olarak asker kökenli yöneticinin bulunduğu, son dönemde idarî masrafların arttığı ve kaliteli istihbaratın toplanamadığı tahmin edilmektedir.

1990 sonrası dönemde KGB parçalanarak yeniden yapılandırılmıştır. KGB 1991'den sonra dış istihbarat birimi SVR adı altında özertleştirilmiş, KGB'nin iç örgütü ise önce FSK'ya (Karşı İstihbarat Federal Servisi) sonra da FSB'ye (Federal Güvenlik Servisi) dönüşürken, 1920'de Kızıl Ordu'nun başındaki Troçki'nin kurduğu ve Rusya Ordu Gizli Servisi olan GRU (Rus Askerî İstihbarat Servisi) aynı isimle faaliyetlerine devam etmektedir. Böylece KGB 1999 yılı sonunda tamamen tarihe mal olmuştur. Rus istihbaratı hâlen altı ana servis tarafından yürütülmektedir.

- 1- Federal Güvenlik Servisi (FSB): KGB'ye göre küçülmüş olmasına karşın son zamanlarda terörizm ve organize suçlarla savaşmada daha çok yükümlülük elde etmiştir.
- 2- Dış İstihbarat Servisi (SVR): Etkinliğini Rusya'nın içinde bulunduğu ağır ekonomik koşullar nedeniyle bir nebze dondurmuş durumdadır.
- 3- Federal Devlet Haberleşme ve Enformasyon Bürosu (FAP): Devlet başkanına bağlı olarak çalışmaktadır.
- 4- Sınır Kuvvetleri: KGB'nin eski sınır birlikleri birimidir.
- 5- Başkanlık Güvenlik Servisi (SBP): 1993'te Khorzakov'un yönetimi altında kurulmuştur.
- 6- Askerî İstihbarat Servisi (GRU): En eski ve değişimlerden en az etkilenen birim olma özelliğini korumaktadır.

Rus Federal Güvenlik Servisi (FSP)'nin başına General Mikail Barsukov'un getirilmesinin ardından siyasetle daha sıcak ilişkilerin oluşmaya başladığı gözlenmiş özellikle de Putin'in Rusya başbakanı ve ardından da Rusya Devlet Başkanı Vekili olmasından sonra FSB'nin fonksiyonunun artacağı ortak kanaat olarak ortaya çıkmıştır.

Sonuç

Gerek KGB (Devlet Güvenlik Teşkilâtı) ve gerekse GRU (Askerî İstihbarat Servisi) Rusya dışında da son derece faal örgütler olarak temayüz etmişlerdir.

Esasen Rusya istihbaratı özellikle üçüncü dünya ülkelerinde casusluk, dezinformasyon ve örtülü faaliyetler gibi özel alanlarda uzmanlık kazanmıştır.

Hemen her ülkedeki büyük elçiliklerde diplomatik görevliler bilgi toplama faaliyetlerini, Rusya'ya yakınlık duyan kişi ve gruplarla ilişkilerini sürdürmüşlerdir.

KGB, ne İran'ın Savak'ı ne de Hitler'in Gestaposuna benzememektedir. Görevleri ahlâkın korunmasından, dış operasyonlara kadar uzanan ve ulusal düzeyde de etkin siyasal kimliği olan, bu anlamda FBI ve CIA'nın kombinasyonu şeklinde ifade edilebilecek bir istihbarat örgütüdür. Bunun da ötesinde Rusya'da gerek parti örgütüne gerekse Kızılordu'ya karşı etkin silâhları olan alternatif bir güç merkezidir.

.....
: **KGB, 1980'li yıllarda**
: **dünyanın en yüksek**
: **bütçesi olan ve en**
: **iyi dört istihbarat**
: **servisinden biri**
: **kabul edilmiştir.**
.....

KGB, 1980'li yıllarda dünyanın en yüksek bütçesi olan ve en iyi dört istihbarat servisinden biri kabul edilmiştir.

KGB, hiç kuşkusuz Rusya'nın özellikle Sovyetler Birliği döneminde en yoğun çalışan istihbarat teşkilâtı olarak tanınmış olup, Batı standartlarına göre

olağanüstü bir role sahip olmuştur. KGB, Komünist Partisi tarafından verilecek tüm görevleri yerine getirebilecek şekilde kurulmuş, çok kollu bir teşkilâttir.

KGB'nin işlevleri dikkate alındığında bu örgütün çok kapsamlı ve etkin bir gizli servis olduğu açık bir biçimde gözlenecektir.

Bu çerçevede Rus İstihbarat Servisi KGB'nin İstihbarat görev ve hedefleri:

- 1- Ülke yönetimine yardım etmek,
- 2- Muhtemel iç direnişi ortadan kaldırmak, halka karşı liderlerini korumak,
- 3- Sovyet düzeni için ortam yaratmak ve korumak,
- 4- Ekonominin işleyişine yardımcı olmak,

- 5- Kamu düzenini sağlamak ve suçları kovuşturmak,
 - 6- Ahlâkı sağlamak,
 - 7- Cezalandırmak,
 - 8- Liderleri bilgilendirmek,
 - 9- Dış tehdidi azaltmak,
 - 10- Özel gizliliği olan görevleri yerine getirmek,
- Olarak tanımlanmıştır.

KGB örgüt yapısı genelde göz önüne alındığında kendine has bazı ayırcı özellikler arz etmektedir. Örgütsel yapı açısından göze çarpan özelliklerin başında dünyadaki benzeri diğer kuruluşlara nisbetle sahip olduğu yatay ve dikey genişlik gelmektedir; bu açıdan aşırı departman taşıyan ve her düzeydeki (direktörlükler, departmanlar, daireler vs) paralel birimlerin çokluğu dikkati çekmektedir. Yine örgütsel açıdan kademeli yapı diğer bir özellik olarak ortaya çıkmaktadır. Buna göre, gerek aynı bölümler içerisinde bazı birimler diğer birimlerini ve gerekse bazı bağımsız birimler (departman ve direktörlükler düzeylerinde) örgütün tüm bölümlerini işlevsel yönden desteklemektedirler. Bu ilk bakışta “tekrar” veya “görev çatışması” gibi bazı kavramları önümüze çıkarırsa da, buradaki durum aslında Sovyet’lerde hâkim “merkeziyetçi idarî ve bürokratik teşkilatlanma” nosyonunun istihbarat örgütlenmesine de yansımından başka bir şey değildir. Bunun yanında böyle bir kademeli işlevsel yapıda Sovyetlerin aşırı güvenlik gereksinimi ve bu açıdan gösterilen hassasiyetin de rolü bulunmaktadır.

KGB’nin göze çarpan diğer bir özelliği de örgüt birimlerinin amaçlarının dağılımındaki nisbî ağırlık farklılığıdır. Gerçekten iç düzenin korunmasında etnik gruplar ve genelde ülke halkı üzerindeki kontrol ve yönlendirmeye verilen önem KGB’nin örgütlenmesi ve birimler arasındaki görev dağılımına aynen yansımış bulunmaktadır. İç düzen ve kamu kontrolüne tahsis edilen birim ve dolayısıyla personel sayısı da dikkat çekicidir.

KGB teşkilâtında en göze çarpan özelliklerden biri istihbarat ve güvenlik süreçlerinde otonom birimlere ve faaliyetlere yer verilmeyişidir. Bu özellikle askerî istihbarat birimleri üzerindeki sıkı kontrolde kendini göstermektedir. Askerî İstihbarat Sisteminin en önemli bölümü olan GRU Stalin döneminden itibaren doğrudan KGB’ye (Askerî İstihbarat Direktörlüğü) bağlanmıştır. İstihbarat sistemindeki merkezîyetçilik, bu konuda da kendini göstermektedir.

KGB’nin örgütlenmesinde göze çarpan diğer bir özellikte jeopolitiğin

Sovyet güvenlik görüşlerini etkilemesidir. Çeşitli etnik grupları, kendine dost olmayan ülkelerden ayıran 60.000 km'yi aşan sınırlar içinde kontrol etmeye verilen önem, sayıları yarım milyona varan özel eğitilmiş personelin dâhil olduğu "Sınır Muhafızları Ana Direktörlüğü" gibi bir birimin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu konuya verilen önem, aynı ad altında ve daha geniş kapsamlı bir "Sınır Muhafızları" örgütlenmesinin MVD teşkilâtı içinde de yer almasıyla daha da iyi anlaşılacaktır.

Özetle Soğuk Savaş döneminde KGB, 20. yüzyıl istihbarat tarihine tartışmasız damgasını vurmuş, "Topyekün İstihbarat ve Casusluk" kavramını kendine konsept olarak kabul etmiş, dünyanın güçlü, etkili en büyük istihbarat servislerinden biri olma özelliğini kazanmıştır.

KGB'nin istihbarat hedefleri Sovyet ideolojik çerçevesi içinde Rusya ulusal çıkarları doğrultusunda belirlenirken oluşturulan geniş ajan ve istihbarat şebekesi ile Alman gizli İstihbarat Teşkilâtı GESTAPO'dan farklı olarak âdeta Rus tipi bir "Kitle İstihbaratı" fonksiyonu yerine getirilmiş; ama misyon ve metotlar itibarıyla da çağdaş anlamda ilk Rus gizli örgütü olan Okhrana'nın çizgisi izlenmiştir.

Seçilmiş Kaynakça

- Feridun Akkor, *Casuslar Çarpışıyor*, Kardeş Matbaası, Ankara, 1966.
- Christopher Andrew-Vasili Mitrokhin, *KGB: The Sword and The Shield*, (The Mitrokhin Archive and The Secret History of the KGB) Basic Books, N.Y., 1999.
- Yaşar Arısan, *Sovyet Casusluk Ağı*, (İstanbul: Orkun Yayınevi, 1976).
- John Barron, *KGB-The Secret Work of Soviet Agents*, (New York: Bantam Brooks, 1974).
- John Barron, *KGB Today: The Hidden Hand London*, Hodder and Stoughton, 1983.
- David J. Dallin, *Sovyet Casusları*, (Ankara: Yarın Yayınları, 1968).
- Peter Deriabin-T.H.Bagley, *The KGB: Masters of the Soviet Union*, (London: Robson Books, 1990).
- Asaf Hüseyin, *Ortadoğuda Devlet ve Terör*, (İstanbul: Pınar Yayınları, 1990).
- *M5 Silah ve Savunma Sistemleri Dergisi "Sovyetler Birliği Kontrol Sistemi ve İstihbarat Örgütlenmesi" Sayı:8*, (Kasım 1984).

- *M5 Silah ve Savunma Sistemleri Dergisi* "Dünyada İstihbarat Örgütleri (III) Sovyet İstihbaratı, Sayı:22, (Ocak-Şubat 1986).
- Aleksei Myagkov, *KGB'nin İç Yüzü*, (İstanbul: Kervan Yayınları, 1977).
- Ahmet Sacidi, *Dünya Casusluk Teşkilâtları*, (İstanbul, 1992).
- Tuncay Özkan, *Bir Gizli Servisin Tarihi* (Milli İstihbarat Teşkilâtı), (İstanbul: Milliyet Yayınları, 1996).
- Victor Serge, *Militana Notlar*, (İstanbul: Ant Yayınları), 1971. (Ce Que Tout Revolutionnaire Doit Savoir De La Repression, Paris, 1925)
- H.F. Scott- W.F. Scott, *The Soviet Control Structure: Capabilities for Wartime Survival* (New York: National Strategy Information Center, Inc., 1983).
- Gordon Brook Shepherd, *Iron Maze- The Western Secret Services and the Bolsheviks*, (London, Macmillan, 1998).
- Sıtkı Uluç, *Gizli Servis Öyküleri*, (Ankara: İmge Kitabevi, 1994).
- Aziz Yakın, *İstihbarat, Casusluk ve Casuslukla Mücadele*, (Ankara: Dış İşleri Akademisi yayınları, 1969).
- Daniel Yergin- Thane Gustafson, *Rusya 2010 ve Dünyadaki Yeri*, (İstanbul: Sabah Kitapları, 1994).